

VETERAN S PATRIOTSKIM FILMOVIMA EPSKOG ZAMAHA

Igrani filmovi Antuna Vrdoljaka - Feljton Hrvatski film, novinska kritika i društvo u 21. stoljeću (16.)

Redateljski veteran Antun Vrdoljak debitirao je kao redatelj još davne 1965. epizodom iz omnibusa *Ključ*. Slijedila su dva cijenjena partizanska filma prema *Ratnom dnevniku* Ivana Šibla: *Kad čuješ zvona* (1969.) i *U gori raste zelen bor* (1971.). Osobito je uspješan bio u ekranizacijama književnih djela: *Mećava* (1977.) prema drami Pere Budaka, *Kiklop* (1982.) prema romanu Ranka Marinkovića, izvanredni *Glembajevi* (1988.) prema drami *Gospoda Glembajevi* Miroslava Krležę, te tv-serije *Prosjaci i sinovi* po I. Raosu i *Zagrljaj* po R. Marinkoviću (ujedno film *Karneval, Anđeo i Prah*, 1989.).

Nakon toga imao je dugu pauzu u snimanju filmova, a 2004. dovršava film i seriju *Duga mračna noć*, koja je dobila vrlo raznolike ocjene kritike, no filmu su uglavnom zamjerali to da se vidi da je sažet iz 12 sati materijala za seriju, a hvalili su drugi dio filma kad se scenarij koncentrira na manji broj likova kojima se daje dolična pažnja.

Najkritičniji prema filmu bio je Jurica Pavičić u *Jutarnjem* koji je nakon pulske projekcije napisao da Vrdoljakovu filmu, uza sve grozne patetične dijaloge, dramaturške zjevove i flah likove, najveća je slabost ipak to što suštinski pripada drugom vremenu, onom vremenu kad je scenarij napisan: osamdesete upravo vrište iz tog filma. U kino-kritici Pavičić zamjera nepovezanost dviju polovica filma i osjećaj da iz svih likova progovara Vrdoljak, no priznaje da ozbiljne slabosti bitno ustuknu u drugom dijelu filma, kada se autorov epski zamah napokon smiruje.

Nešto pozitivniji bio je Janko Heidl, koji je u *Večernjem* ocijenio da Vrdoljak sugestivno opisuje okrutnost vremena i društveno-političkih prilika uoči, za vrijeme i poslije Drugoga svjetskog rata. Zamjera mu da je sklon otvorenom podučavanju i zapadanju u patetiku, a hvali posljednju trećinu filma u kojoj se bavi opisom nemilosrdne komunističke vlasti i postiže najviše zahvaljujući majstorskom miješanju tragičnih događaja s humorom. Heidl kaže da je Vrdoljak slojevitom razradom likova, događaja i okolnosti, pomalo staromodnim redateljskim postupkom napravio dirljiv i poštovanja vrijedan film koji se unatoč trajanju od 3 sata i 20 minuta gleda lako i sa zanimanjem.

Jakov Kosanović u *Slobodnoj* kritičan je osobito prema karakterizaciji likova: navodi da je Vrdoljakov narod sastavljen od ljudske tipologije, dvodimenzionalnih manekena karaktera kojima na čelu piše *varljiv i zao*, odnosno *čestit i plemenit*, a između njih stoji nekoliko zabludjelih ovčica. Što se, pak, emotivne inteligencije filma tiče, ona je elementarna i usredotočena na instant-ganuće kroz odnos majke i djeteta, čovjeka i zemlje, te prijateljstvo u inačici od kolijevke do groba.

Raznovrsnu recepciju doživio je *General* (2019.): najnegativniji bio je *Jutarnji list*, osrednju kritiku dala je *Slobodna Dalmacija*, a film je najviše hvalio *Večernjakov* kolumnist Milan Ivkošić.

Jurica Pavičić navodi da je *General* suh, siv i dosadan: umjesto avanturista i alfa-mužjaka dobili smo dosadnjakovića bez grijeha, a život iz Legije stranaca prikazan je u samo jednoj sceni.

Najneobičnija je odluka da u filmu uopće ne bude Gotovinine haaške epizode, čime je iz biografije vlastitog junaka izbacio njen najspektakularniji dio.

Kao i kod prethodnog filma, Pavičić zamjera da su dijalozi nerijetko bili sredstvo da Vrdoljak kroz usta likova izgovori što misli, a Bobetkov lik je osobiti problem filma, koji sav mudruje poput penzionera u kavani. Kad su ratne scene u pitanju, nema ni jedne prave masovke, smatra Pavičić.

Nenad Polimac opisuje film kao neobičnu kombinaciju punoće i praznine: ne doznajemo kako je Gotovina proveo svoje formativne godine, epizoda u Legiji stranaca obrađena je krajnje šturo, a o Gotovininom životu u bjegunstvu ne dozna se apsolutno ništa.

Polimac se slaže s Pavičićem u tome da je Gotovina na momente sveden na dosadnjakovića koji sipa spomenarske mudrosti o ratu, domu i vojničkoj sudbini.

Marko Njegić piše da u *Generalu* ne otkrivamo čovjeka avanturističke naravi iza lika i njegove motivacije da postane nekakav moderni Odisej, čija lutanja spominje u razgovoru sa svojom drugom ljubavi: on je ponajprije idealizirani filmski lik iz Vrdoljakove domoljubne vizije. Krležijanske rečenice nerijetko zvuče artifično, osobito kad se sudaraju s banalnijim perolakim dijalozima na granici lationoameričke saponice s kojom film otvoreno koketira u scenama s Ximenom i bojnicom Zloić. Po Njegiću, *General* biva filmičan isključivo u akcijskim sekvencijama u kojima se čuti asistencija Kristijana Milića, kada opravdava budžet sa scenama kakve domaća kinematografija nije vidjela od osamostaljenja.

Konzervativni kolumnist *Večernjeg* Milan Ivkošić najviše je hvalio film. Proturječja oko *General*a po njemu su navlas ista, a i ostat će, kao i oko većine drugih Vrdoljakovih filmova – ljevičarska ga kritika napada a gledatelji pune dvorane. Film je cjelovita priča o Domovinskom ratu, o njegovim razlozima, žrtvi i agresoru, njegovu tijeku, strahotama i herojstvu, o domovinskoj i iseljenoj Hrvatskoj. Ta obuhvatnost ili sveobuhvatnost glavna je vrijednost filma; on nije samo igra nego i prijeko potreban dokument, ali i moćno autorsko djelo, pogotovo u dijalozima kojih u našim filmovima gotovo i nema, dijalozima u kojima je Vrdoljak nenadmašni majstor. Fascinantne su i scene iz bitaka i doimaju se kao da su iz najboljih svjetskih ratnih filmova. Ovim vrhunskim djelom Vrdoljak je vjerojatno završio i svoje filmsko stvaralaštvo, smatra Ivkošić.

Zaključno, može se reći da filmska kritika u hrvatskim dnevnim novinama nije imala ni približno jedinstveno stajalište ni o jednom od dva filma koje je Vrdoljak snimio u 21. stoljeću, i da se u nekim tekstovima snažno osjeća svjetonazor autora. Nijedan redatelj u ovom periodu nije izazvao toliko dijametralno suprotne reakcije kao što je to učinio Antun Vrdoljak i o nijednom se redatelju nije pisalo s toliko strasti i energije, osobito u negativnim kritikama.

Zlatko Vidačković, FILMOVI.hr, 16. prosinca 2020.

Napomena: Dopušteno je prenošenje sadržaja ovog feljtona uz objavu izvora i autora.